

109. Gredby bro, Klosters sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 51.

Litteratur: L. 972 (?); O. Hermelin, Öster Rekarne hds fornlemningar s. 335, teckn.; Bidr. t. Södermanl. äldre kulturhist. 1, s. 8.

Runstenen hade enligt brev från H. Aminson till R. Dybeck d. 15 maj 1864 då anträffats. Den låg vid brons norra långsida på brokistans botten 3 alnar (1,78 m) under Gredby bro tvärs över vattenfallet med toppen åt Balsta till, enl. uppgift 1916 av en 71-åring, som varit med om att köra fram stenen. Troligen är stenen den i Ranskn. 1667—84 sålunda omnämnda: »Uthi Kloster Soehn och Gredby gata är liggiande en stoor Steenhäll, der uppå haar och förr synas Runske bookstäfwer, men nu är hon lagder till en brosten.» Runstenen är rest på en backe c:a 263 steg väster om bron i utkanten av Äskilstuna Östermalm vid gamla Kjulavägen mitt emot porten till gården Örnen nr 2.

Ämnet är gråsten med rödaktig fältspat. Höjden är 3,14 m, bredden vid foten 2,32 m, i toppen över översta runslingan 1,67 m, slingans bredd efter sidorna 18—20 cm.

Runslingan utgöres av två ormar, den vänstra har huvudet nedtill, den högra upptill. På stenen upptill finnes en orm i många slingringar, troligen icke två. Korset tyckes vara något felristat, i det att övre armen går långt ned i medelpunkten och korsas av den övre halvringen.

Inskriften, som delvis är ganska svårläst, börjar efter ormhuvudet nedanför korset utan inledande skiljetecken med namnet 1—5 **ormar**; 1 **≠ o** är fullt säker men bistavarna t. h. otydliga, i 2 och 5 **r** är bistaven obetydligt krökt, men båda säkert **r**, icke **u**, ty åtminstone mellan övre strecket och mellanstrecket är krökningen tämligen skarp; **m** är fullt säkert och icke **k**. På **a** i 6—8 **auk** är huvudsakligen v. bistaven utpräglad och blott övre korset i ett kolon av kors är synligt efter ordet. Det följande namnet har förmodligen varit 9—14 **uifrir**, vari dock 13 **i** är så gott som borta, möjligen finnes 4,5 cm nedifrån, 11—12 **fr** och 14 **r** äro matta, 12 dock med säkerhet **r**, icke **p**; 14 **Λ r** är sned mellan bistavarna. Efter 15—17 **auk**, som föregås och efterföljes av ett kolon av kors, följer 18—24 **hulmrir**, som Hermelin läser **hulmuip**, men 22 är uppenbarligen **R r**, icke **Λ u**, ty bistavens krökar äro ganska tydliga, och 24 är likaledes **R r**, ehuru blott staven och övre bistaven äro alldeles i behåll, på mellanstrecket är övre sidan avflagad och nedre strecket något matt men 24 är omöjligen **p**. Ordet är alltså kvinnonamnet Holmfrid med nom. på **r**, vari **f** blivit utelämnat. Efter 28—30 **kal** finns blott nedre korset i kolon kvar. Efter **polfr** med **≠ o**, som slutar vänstra slingan, och framför **auk**, som börjar den högra, finns intet skiljetecken, men skiljetecknet efter **auk** och de två följande äro kolon av kors.

Högra slingans runor äro delvis synnerligen svårlästa. Det första namnet är 42—47 **skrimi**; 42 **s** är mycket nött men dess delar synliga under skynket, 43—44 **kr** tydliga; 45—47 **im** äro kortare än namnets övriga runor på grund av en insvängning av stenens kant, 45 **i** är tydligt, 46 **m** mindre tydligt, i synnerhet är översta staven otydlig. Efter 47 **i** finns ett tydligt kors i stenens övre kant och under detsamma ett mindre tydligt i slingans mitt. 48 är säkerligen **p** men med en lång icke huggen fåra, lik bistaven till **Λ**; 49 är **u**, och ett kolon av kors därefter är otvivelaktigt, om ock mindre klart. 50 är en klar stav, korsad av åtskilliga fåror, av vilka ingen är säkert ristad; jag förmodar, att runan varit *** h**, då bistav till **†** är rätt synbar. 51 **u** är klart, 52 **i** är en stav med ej säkert ristade fåror. 51—52 **ui** följes av ett otydligt kolon av kors. 53 är en mycket klar stav utan bistav, men t. h. om dess mitt finnes en fåra snett uppåt och krökt nedåt i spetsen t. h., som möjligen skulle kunna tagas för återstod av mellanstrecket i **s**, vars nedre stav blivit förstörd. 54 är en stav med korsande fåror snett uppåt höger, som ej behöva antagas ristade. 55 ser ut som nedre delen av **s**, med förlängd övre stav, vilken också spåras, 56—59 **keni** äro klara jämte övre korset av det följande skiljetecknet. Därpå torde 60—63 **litu** hava stått, varav 60—62 **lit** äro matta men otvivelaktiga; efter 62 **t** följer 63 **u** med krökt stav och med bistaven utgående från stavens mitt och krökt nästan som bistaven till **u** i **faru** på Sö. 109

Gredby (Äskilstuna). Ordet därefter har sannolikt varit 64—66 **rsa**; på **r** tyder en fåra, lik bistaven till **r**, som slutar 4 cm uppifrån, av 65 **† s** tyckes nedre staven finnas med en förlängning uppåt och mellanstreckets linje, av 66 **a** finnes nedre delen tydlig, följd av nedre korset i ett kolon. Fullt klara äro 67—70 **stin** med **s** av formen **†** med förlängning av nedre staven till övre linjen och följande övre kors av ett kolon, 71—75 **aftir** utan följande skiljetecken och **polf** med **o** av formen **≠** och möjligen följt av enkelt kors.

Inskriften är alltså följande:

ormar auk × uifrir × auk × hulmrir × auk × kal × auk × polfr auk × skrimi × þu × hui × i i s keni ×
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55
 litu rsa × stin × aftir polf ×
 60 65 70 75

Att **uifrir** och **hulmrir** äro kvinnonamnen *Vifridh*, *Holmfridh* med bortfall av *dh* framför den bevarade nominativändelsen *-r* bekräftas av neutr. plur. **þu × hui** »dessa äkta par», då **hui** blott synes kunna vara en motsvarighet till isl. plur. *hiú*, som ej annars förekommer i fsv. Då i 53—59 **i i s keni** slutet är klart och 55 **s** mycket sannolikt, kan detta karakteristiska ordslut svårligen tillhöra annat ord än fsv. *systkine* »syskon», även skrivet *systkene*, *syskene*, se Söderwall, *Ordb.*, en biform till *systkin*. Bärarna av namnen i inskriftens början hava alltså dels varit syskon, barn till den avlidne, dels hans mågar eller sonhustrur. Man väntar »och» emellan »hjon» och »syskon»; då sådant saknas, ser det ut, som om 50—59 **hui × i i s keni** utgjorde en dvandva-sammansättning »hjon-syskon» med betydelse av »äkta makar och syskon».

Troligen återger då **hui** den omljudda form, som ingår i fvn. *hybjli*, sv. *hybble*, varom se A. Kock, *Umlaut u. Brechung* s. 212 ff. A. Noreen, *Aschw. Gr.* § 386, anm. 1 har anfört ett flertal neutr. ia-stammar som biformer till a-stammar och antagit dem vara ursprungligen brukade som senare led i smsg, och F. Kluge, *Urgermanisch* s. 231, § 281 har uppvisat det vara en allmän forngermansk företeelse, att andra leden av en smsg tillhör böjningsmönster, som saknas i det enkla ordet. För 28—30 **kal** jfr fsv. *Calus*, fd. *Kaalson*.

Översättning: Ormar och Vifrid och Holmfrid och Kal och Tolv och Skrime, dessa äkta makar och syskon, läto resa stenen efter Tolv.

110. Grönsta, Kloster sn, Öster Rekarne hd.

Pl. 7: B. 747.

Litteratur: B. 747; L. 971; Ransakn. 1667—84; J. Peringskiöld, Mon.; S. Bugge, *Runverser* s. 215.

I *Ransakn.* 1667—84 säges runstenens plats vara: »I Grönsta gärde på en backe»; stenen är nu borta.

Enl. B. 747 har runstenen varit 1,88 m hög och c:a 1 m bred vid foten. Ämnet har säkerligen varit gråsten.

Inskriften var enl. B. 747 följande:

sin fapur : raistii : stain : þansi : at : þurstain : fauri : maisi : .
 5 10 15 20 25 30 35 40 45

S. Bugge, *Runverser* s. 215 yttrar: »Her synes mig förste Navn umuligt og de to sidste Ord, som de her er skrevne, meningslöse.

I **sin fapur** formoder jeg en forsætlig Omflytning af **frustain** *Frøystæinn*. At der er skrevet **-fapur**, ikke **-fatur**, er efter min Mening gjort for at frembringe en vildledende Lighed med Ordet for 'Fader'.

I **raistii** er, hvis Afskriften er rigtig, det ene **i** vilkaarlig tilføiet. Eller for **raisti : istain**.

fauri : maisi : skal forstaaes som **faur i saimi** *fór í Sæmi* 'han drog til Semland'. *Sæmi*, Aceus. af **Sæmir*, hos Saxo Grammaticus *Sembi*, *Sembones*, hos andre danske Krönikeskrivere *Sembi*, *Sambi*, *Sami*, som boede mellen Deime, Pregel og Havet (Zeuss, *Die Deutschen* S. 675 f.). **saimi** *Sæmi* er en Form som glsv. *Dæni*